

1 PORUČENSTVÍ NAD NEZLETILÝMI (TUTELLA MINORUM)

1.1 Pojem a prameny

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku, konkrétně k ustanovení § 928, hovoří o poručenství jako o institutu zásadní náhradní péče v rovině právní ochrany dítěte. Jde o zprostředkování právní ochrany v případech, kdy rodiče dítěte fakticky či právně neexistují (zemřeli, nejsou známi) či nejsou plně svéprávní (ať již dlouhodobě, nebo na přechodnou dobu), a nejsou proto schopni svému dítěti zabezpečit náležitou a úplnou ochranu jeho práv a zájmů. Poručenství je institutem prvořadě statusovým, který si klade za cíl zabezpečit prostřednictvím osoby poručníka náležitý výkon zásadně všech práv a povinností, které náležejí do rodičovské odpovědnosti. Poručník stojí na místě rodičů a jejich práva a povinnosti vykonává nejdéle do doby, než dítě nabude svéprávnosti.¹ Výjimkou z uvedeného je vyživovací povinnost, jejíž plnění zůstává i nadále povinností rodičů.

Pokud z kontextu monografie nevyplývá něco jiného, jedná se v případě v textu uvedených čísel paragrafů vždy o znění ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, na který již nebude, a to ani prostřednictvím poznámek pod čarou, dále odkazováno.

Poručenství je obvykle označováno jako základní rodinněprávní institut zajišťující nezletilému dítěti právní ochranu prostřednictvím zákonem povolané nebo soudem jmenované osoby poručníka. V jeho funkci je nutno spatřovat přenesenou funkci společenskou, která se projevuje jednak v tom, že poručník podléhá poměrně intenzivní kontrole soudu, a dále také ve skutečnosti, že stát prostřednictvím správního orgánu, orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), může za splnění zákonných podmínek vykonávat funkci poručníka, ať již ze zákona (§ 929), nebo na základě rozhodnutí soudu (§ 930 odst. 3). Nicméně je třeba upozornit, že i tento vztah mezi poručníkem a poručencem je stále vztahem soukromoprávním, a to i přes svůj veřejnoprávní charakter.²

---

¹ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

² WESTPHALOVÁ, Lenka in: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka aj. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s. Srov. FRINTA, Ondřej in: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 – § 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 753 s.

Počátky existence institutu poručenství sahají až ke starověkému Římu, zákonem XII. desek počínaje, kdy byly známy dva druhy poručenství – *tutela* a *cura*. Podstatou úpravy bylo, že osoby, které nejsou schopny vojenské služby, nemají holdovat ani právům politickým, ani právům soukromým, která mají formu politických práv. Proto pod poručenstvím byli jednak nedospělci (*tutela impuberum*) a dále také ženy (*tutela mulierum*), které nepodléhaly moci otcovské. Obsahem poručenství nad nezletilci bylo zajistit péči o jejich osobu a současně výchovu, ačkoli se jednalo především o správu jejich jmění. V případě správy majetku byl poručník vázán striktními pravidly a pro uplatnění jeho svobodné vůle při výkonu takovéto správy nebylo prostoru. Oproti tomu *cura* sloužila různým cílům a šlo o faktický spíše než právní stav. Za účelem jejího zřízení bylo možno rozlišovat *cura furiosi* (opatrovnictví nad šilencem), *cura prodigi* (nad marnotratníkem), *cura minorum* (nad nezletilci), *cura debilium personarum* (nad slaboduchými) či *cura ad actum* (pro jediné právní jednání).³

Institut poručenství je upraven v části druhé hlavě III dílu 1 ustanoveních § 928 až § 942, přičemž ve srovnání s předchozí právní úpravou, obsaženou v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále také „zák. o rodině“), se jedná o úpravu rozsáhlejší, podrobnější. Zákon o rodině upravoval institut poručenství toliko pěti paragrafy s taxativně vymezenými důvody pro ustanovení osoby poručníka. Dle jeho § 78 platilo, že v případě, že rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoví soud dítěti poručníka, který bude nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo rodičů. Občanský zákoník se již od tohoto taxativního výčtu oprostil, když do ustanovení § 928 odst. 1 zakotvil, že soud jmenuje dítěti poručníka, není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, čímž rozšířil institut poručenství kupříkladu také pro nalezené děti či děti odložené do tzv. baby boxů. Co do obsahu se tento institut od předchozí právní úpravy výrazněji neliší, o čemž bude podrobněji pojednáno v následujících odstavcích.

V souvislosti s výše zmíněnou funkcí společenskou nelze opomenout veřejnoprávní předpis č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon OSPOD“), upravující právní postavení OSPOD. Ve shodě s ustanovením § 17 tohoto zákona vykonávají funkci poručníka obecní úřady obcí s rozšířenou působností, které vystupují v roli zákonného tzv. veřejného poručníka (§ 929, § 930 odst. 2) či soudem jmenovaného poručníka (§ 930 odst. 3). Je tomu především z důvodu možnosti – s relativně podrobnou znalostí místních poměrů – bezprostředně sledovat aktuální potřeby ochrany práv nezletilých v jejich místní působnosti a činit s tímto cílem potřebná opatření.⁴

³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Tutor loco parentis habentur (Poručenství v minulosti a dnes. A jaké by mohlo být) in: *Pocita Martě Knapové k 80. narozeninám*. Uspořádali DVORÁK, Jan; KINDL, Milan. Praha: ASPI, 2005. 472 s.

⁴ *Systém sociálně-právní ochrany dětí. Děti, kterým se sociálně-právní ochrana poskytuje* [online]. ospod.cz, 19. ledna 2018 [cit. 25. října 2008]. Dostupné na <<http://www.ospod.cz/informace/obecne/system-socialne-pravni-ochrany-deti-v-cr/>>.

1.2 Předpoklady vzniku poručenství

Předpoklady vzniku poručenství jsou zakotveny v § 928 odst. 1, který stanovuje, že poručník se nezletilému dítěti ustanoví v případě, není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Na toto ustanovení je třeba nazírat optikou ustanovení § 878 odst. 2, který obecně formulované ustanovení § 928 konkretizuje, když uvádí, že nemá-li žádný z rodičů rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu nebo je-li výkon rodičovské odpovědnosti obou rodičů pozastaven anebo je-li rodičovská odpovědnost rodičů dotčena některým z uvedených způsobů, ale u každého jinak, jmenuje soud dítěti poručníka, kterému náležejí povinnosti a práva rodičů nebo jejich výkon na jejich místě (*tutor loco parentis habetur*).⁵ Nutno upozornit, že se jedná pouze o situace, kdy nezletilé dítě nemá žádného zákonného zástupce, neboť v případě, že existuje alespoň jeden z rodičů, který je nositelem rodičovské odpovědnosti v plném rozsahu, není důvod poručníka ustanovovat. Výkon rodičovské odpovědnosti bude plně koncentrován v osobě druhého rodiče.⁶

O situaci, kdy je dítěti ustanoven poručník z důvodu, že žádný z rodičů nemá rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, půjde zejména tehdy, když oba rodiče nebo jediný žijící rodič byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, k čemuž může dojít pouze na základě rozhodnutí soudu za podmínek stanovených v § 871. Jedná se o případy, kdy rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon zneužívá či závažným způsobem zanedbává. Druhý odstavec téhož ustanovení normuje, že soud zvlášť posoudí existenci důvodů pro zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti také tehdy, spáchá-li proti svému dítěti úmyslný trestný čin. Příkladem je možno uvést trestný čin opuštění dítěte dle § 195 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), týrání svěřené osoby dle § 198, ohrožování výchovy dítěte dle § 201, soulož mezi příbuznými dle § 188 či trestný čin pohlavního zneužití dle § 187 trestního zákoníku. Dále také tehdy, použije-li rodič své nezletilé dítě, které není trestně odpovědné, ke spáchání trestného činu (dítě jako nepřímý pachatel trestného činu spáchaného rodičem) nebo spáchal-li rodič trestný čin jako spolupachatel, organizátor, návodce či pomocník trestného činu spáchaného jeho dítětem (trestný čin spáchaný ve formě spolupachatelství či účastenství). Typicky půjde o případy kapsářství a krádeží. Zákonně dle „soud zvlášť posoudí“ je třeba rozumět tak, že je na uvážení opatrovnického soudu, zda řízení o zbavení rodičovské odpovědnosti zahájí, či nikoli. Předmětem posouzení bude zejména to, zda uvedená trestná činnost rodiče je natolik závažná, aby předmětné řízení zahájil a rodiče rodičovské odpovědnosti ve vztahu k dítěti

⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela; DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 196 s.

⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka in: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka aj. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s. Srov. RADVANOVÁ, Senta in: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné* 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 306 s.

zbavil.⁷ Další případy nezbytného ustanovení poručníka z důvodu, že žádný z rodičů není nositelem rodičovské odpovědnosti, nastávají tehdy, když rodiče zemřeli, byli prohlášeni za mrtvé, nezvěstné nebo nejsou vůbec známi.

K pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti ve smyslu ustanovení § 868 dochází v situacích nezletilých plně nesvéprávných rodičů či rodičů zletilých, avšak omezených ve svéprávnosti rozhodnutím opatrovníckého soudu. Soud může o pozastavení rodičovské odpovědnosti rozhodnout také z důvodu závažné okolnosti bránící rodičům v jejím výkonu. Vhodné je doplnit, že k pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti ze zákona (§ 817) dojde také po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení dítěte. O případ různých zásahů do rodičovské odpovědnosti u obou z rodičů půjde například tehdy, kdy u jednoho bude pozastaven její výkon ze zákona do doby nabytí plné svéprávnosti a druhý rodič bude rodičovské odpovědnosti zbaven rozhodnutím soudu z důvodu závažného zanedbávání jejího výkonu.⁸ Ve všech těchto případech bude nezbytné dítěti poručníka ustanovit.

1.3 Osoba poručníka

Kdo se může stát poručníkem, upřesňuje občanský zákoník hned v několika ustanoveních části druhé hlavy III dílu 1, konkrétně v ustanovení § 929, v němž hovoří o OSPOD jako o veřejném poručníkovi, a dále v ustanovení § 930 odst. 3, kde upozorňuje na vhodného člověka, tedy fyzickou osobu, který je nutno vykládat v souvislosti s ustanovením § 931 odst. 1, které doplňuje, co předcházející ustanovení rozumí vhodnou osobou. Občanský zákoník definuje též poručnickovy nezbytné charakterové vlastnosti, a to v ustanovení § 932 odst. 1. Do funkce poručníka může soud jmenovat i osoby dvě, přičemž soukromoprávní kodex předpokládá, že jimi budou zpravidla manželé.⁹

Nejprve k osobě veřejného poručníka. Ze znění ustanovení § 929 a § 930 odst. 3 vyplývá, že OSPOD může roli poručníka vykonávat ve dvou případech. Nejprve vystupuje v roli tzv. dočasného zákonného veřejného poručníka, který vykonává

⁷ WESTPHALOVÁ, Lenka in: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka aj. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s. Srov. ZUKLÍNOVÁ, Michaela; DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 196 s.

⁸ Tamtéž.

⁹ Avšak s ohledem na nálezh Ústavního soudu Pl. ÚS 7/15 ze dne 14. června 2016, kterým plénum Ústavního soudu se soudcem zpravodajem Vojtěchem Šimíčkem vyhovělo návrhu Městského soudu v Praze a zrušilo ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, pro jeho diskriminační charakter, je možné uvažovat také o osobách žijících v registrovaném partnerství jako o společných poručnicích nezletilého dítěte. V podrobnostech je možné odkázat na: SEDLÁČKOVÁ, Miroslava. *Pouhá skutečnost, že osoba žije v registrovaném partnerství, nemůže být překážkou osvojení dítěte* [online]. usoud.cz, 28. června 2016 [cit. 25. července 2018]. Dostupné na <<https://www.usoud.cz/aktualne/pouha-skutecnost-ze-osoba-zije-v-registrovanem-partnerstvi-nemuze-byt-prekazkou-osvoje/>>.

svou funkci do doby, než soud vyhledá a jmenuje poručníkem jinou vhodnou osobu. Jeho úkolem je dítěti zajistit plnohodnotnou ochranu jeho práv a zájmů po nezbytně dlouhou dobu. Veřejný poručník je v občanském zákoníku upraven především z důvodu zamezení nebezpečí z prodlení se jmenováním osobního poručníka dítěti soudem. Tuto situaci však nelze vnímat jako dočasný či přechodný stav ochrany práv a zájmů nezletilého, neboť jednání veřejného poručníka je upraveno zákonem, a jde tedy o plnohodnotné právní jednání bez omezení výkonu některých jeho práv či povinností oproti poručníkovi jmenovanému soudem.¹⁰

O významnosti a současně závažnosti role veřejného poručníka svědčí například článek JUDr. Věry Novotné, spoluautorky komentáře k zákonu OSPOD a současně předsedkyně Společnosti sociálních právníků a členky Spolku rodinných a opatrovnických soudců ČR, v němž uvedla příklady rozhodnutí, kterým OSPOD jako veřejný poručník čelí. Konkrétně zminila případ matky dvou dětí ve věku jeden a tři roky z počátku ledna 2016, jejichž matka byla omezena ve svéprávnosti rozhodnutím soudu do té míry, že nebyla schopna právních jednání v běžných záležitostech každodenního života a majetkoprávních dispozic s finanční částkou vyšší než 100 Kč týdně. Tato žena byla současně omezena v rodičovské odpovědnosti ve vztahu ke svým oběma nezletilým dětem. Otcovství k dětem určeno nebylo. Ačkoliv o omezení matky ve svéprávnosti a o jejím omezení ve vztahu k rodičovské odpovědnosti soud rozhodoval podle § 865 odst. 2 již v lednu 2016, řízení o jmenování poručníka zahájil až počátkem června 2016. Za trvání veřejného poručenství byl OSPOD povinen uvážit a současně požádat soud o schválení rozhodnutí, které se týkalo udělení informovaného souhlasu se závažnou operací tříletého dítěte. Soud rozhodnutí OSPOD schválil.¹¹

Ze znění ustanovení § 930 odst. 2 dále vyplývá, že do funkce zákonného veřejného poručníka je OSPOD povolán také tehdy, dojde-li k nemožnosti zákonem definované a soudem jmenované osoby nadále vykonávat funkci osobního poručníka dítěte. Může tomu být například v důsledku smrti poručníka, ztráty způsobilosti či schopnosti poručenství dále vykonávat, je-li poručník své funkce zproštěn či z funkce odvolán a jiná vhodná osoba nebyla na jeho místo soudem povolána.

OSPOD může vystupovat také v roli tzv. osobního poručníka, poručníka jmenovaného soudem, a to v případě, nepodaří-li se soudu vyhledat vhodného člověka, který je způsobilý a současně ochotný funkci osobního poručníka nezletilého dítěte vykonávat, jak zakotvuje ustanovení § 930 odst. 3. V tomto případě hovoříme o tzv. hromadném poručenství. Slovnímu spojení „hromadné poručenství“ je nutno rozumět v tom smyslu, že obecní úřady obcí s rozšířenou působností budou zpravidla poručníky většího počtu nezletilých, jejichž bydliště se nachází v místní působnosti těchto správních úřadů. V tomto případě není OSPOD oprávněn hromadné

¹⁰ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s.

¹¹ NOVÁKOVÁ, Věra. Poručenství – nelehká úloha orgánů sociálně-právní ochrany dětí. *Rodina a právo*. 2017, roč. 19, č. 4, s. 1–5.

poručenství odmítnout.¹² Je však vhodné doplnit, že dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku se v případě hromadného poručenství již nepředpokládá paralelní ustanovování opatrovníka pro správu jmění, neboť se má za to, že OSPOD buď správu jmění dítěte povede sám, nebo v tomto obsahu uzavře dohodu o zastoupení.¹³

Co se týče výběru vhodné osoby jako osobního poručníka nezletilého, je touto v důsledku znění ustanovení § 931 některá z osob, kterou naznačili rodiče, osob příbuzných nebo dítěti či rodině blízkých nebo jí je jiná vhodná osoba.

V prvním odstavci tohoto ustanovení dává zákonodárce soudu podrobný návod, jakou osobu má pro výkon poručenství vyhledat. Na prvním místě jí je ten, o kom naznačili sami rodiče, že je pro výkon funkce vhodný, přičemž forma ani způsob naznačení nejsou zákonem stanoveny. Může jít například o úřední listinu ve formě notářského zápisu či o neformální projev vůle vůči dotyčnému člověku, který se má poručníkem stát. Nemusí se jednat ani o osobu příbuznou či dítěti jinak blízkou. V tomto případě totiž zákon předpokládá, že rodiče nejlépe vědí, koho za poručníka svému dítěti povolát. Samotné posouzení vhodnosti osobu poručníkem jmenovat náleží výhradně soudu, jehož povinností je uvážit, zda jmenování takovéto osoby poručníkem neodporuje zájmům dítěte. V případě, že soud rozpor shledá, nemůže takovou osobu poručníkem jmenovat.

Rodiče nemusejí pouze pozitivně vymezit osobu, která se má poručníkem z jejich vůle stát, ale mohou také osobu poručníka vymezit negativně, čímž z okruhu potenciálních osob vyloučí ty, o nichž by snad soud mohl jako o vhodných kandidátech teoreticky uvažovat. Může jít například o osoby, kterým rodiče z určitých důvodů nedůvěřují či se obávají, že nebudou zodpovědně bránit zájmy jejich dítěte. Může jít také například o důvod spočívající v odlišném náboženském vyznání či uznávání odlišných hodnot nebo odlišného způsobu života. Ačkoli zákon hovoří o výslovném vyloučení, lze za dostatečné považovat jakoukoli formulaci, ze které lze výkladem dospět ke konkrétní osobě.¹⁴

Nemůže-li soud jmenovat poručníkem osobu, kterou naznačili rodiče, ať už proto, že rodiče žádnou takovou osobu neurčili, nebo proto, že jmenování takovéto osoby by bylo v rozporu se zájmem dítěte či jimi naznačená osoba jmenování odmítla, jmenuje soud poručníkem některou z osob dítěti příbuzných, dítěti či

¹² Srov. KŘÍSTEK, Adam. Poznámky k procesnímu opatrovnictví (1). *Právo a rodina*. 2018, roč. 20, č. 3, s. 7–11. KŘÍSTEK, Adam. Poznámky k procesnímu opatrovnictví nezletilých (2). *Právo a rodina*. 2018, roč. 20, č. 4, s. 8–11. KOTRADY, Pavel; ŠTASTNÝ, Petr. Ještě k roli orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako procesního opatrovníka v řízení ve věcech péče soudou o nezletilé. *Právo a rodina*. 2018, roč. 20, č. 8, s. 16–22.

¹³ WESTPHALOVÁ, Lenka in: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka aj. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s. Srov. ZUKLÍNOVÁ, Michaela; DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 196 s.

¹⁴ WESTPHALOVÁ, Lenka in: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka aj. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s. Srov. ZUKLÍNOVÁ, Michaela; DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 196 s.

rodině blízkých, ovšem opět za předpokladu, že jmenování této osoby neodporuje zájmům dítěte a tato osoba poručenství neodmítne. Nenalezne-li soud žádnou z okruhu vypočtených osob, nezbude než postupovat dle § 930 odst. 3 a jmenovat poručníkem OSPOD.¹⁵

Znění ustanovení § 932 stanovuje, jaké osobnostní požadavky jsou zákonem kladeny na osobu poručníka. Vzhledem k obsahu této funkce je zřejmé, že poručníkem lze jmenovat pouze člověka, který po všech stránkách skýtá záruku řádného výkonu této funkce. Občanský zákoník konkrétně stanovuje, že poručníkem lze jmenovat pouze plně svéprávnou osobu, která svým způsobem života zaručuje, že je schopna funkci poručníka řádně vykonávat. Nadto je stanovena podmínka, že jeho jmenování není v rozporu se zájmem dítěte. Teorie rodinného práva rozlišuje absolutní a relativní nezpůsobilost pro výkon této funkce. O absolutní nezpůsobilost půjde v případě nikoli plně svéprávné osoby či osoby, která svým způsobem života nezaručuje řádný výkon poručenské péče. O relativní nezpůsobilosti hovoříme v situaci, kdy určitá osoba je obecně způsobilá k výkonu této funkce, avšak v konkrétním případě je z jejího výkonu vyloučena. Rodiče si kupříkladu nepřáli, aby se poručenství ujala, či je její jmenování v rozporu se zájmem dítěte, neboť mu či osobě jemu blízké v minulosti zásadním způsobem ublížila, apod.¹⁶

Odstavec 2 téhož ustanovení normuje, že do funkce poručníka může soud jmenovat i dvě osoby, přičemž jimi budou zpravidla manželé. V této souvislosti je namístě upozornit na náleží Ústavního soudu dotýkající se problematiky osvojení dětí osobami žijícími v registrovaném partnerství, který je nejen pohledem rodinného práva třeba označit za náleží zásadního významu. Jedná se o náleží ze dne 14. června 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, v němž Ústavní soud vyslovil závěr, že právní úprava, která nedůvodně vylučuje registrované partnery z možnosti osvojit si dítě, zasahuje ve svém důsledku do lidské důstojnosti, je v rozporu s právem na rovné zacházení a vede k porušení práva na ochranu soukromého života.¹⁷ Z toho lze usuzovat, že jednalo-li by se o posouzení ústavnosti ustanovení § 932 odst. 2 ve vztahu k výkonu poručenství registrovanými partnery, dospěl by Ústavní soud s největší pravděpodobností ke shodnému závěru. Nicméně je třeba z odůvodnění Ústavního soudu doplnit i to, že upřednostnění manželství je plně ústavně konformní, neboť odpovídá podstatě institutu manželství coby nejtěsnější formy soužití dvou osob různého pohlaví, k níž dochází na základě jejich svobodného rozhodnutí a s níž je spojena nejen řada práv, nýbrž také povinností, a rozhodnutí uzavřít manželství je proto zcela zásadní. Tím se manželství zcela jednoznačně odlišuje od jiných forem vzájemného soužití a *a priori* dává největší předpoklad pro naplnění účelu osvojení, kterým je a musí být především nejlepší zájem dítěte.¹⁸

¹⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela in: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 – § 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 753 s.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Náleží Ústavního soudu ze dne 14. června 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, body 39–43.

¹⁸ Tamtéž.

Osoby stejného pohlaví žijící v registrovaném partnerství tímto nemohou být z výkonu funkce poručníka vyloučeny bez dalšího, neboť by se jednalo o v právním státě nepřípustnou diskriminaci na základě sexuální orientace. Nelze však vyloučit, že i přes toto konstatování budou heterosexuální manželské páry při výběru funkce poručníků soudy i nadále upřednostňovány, popř. že stejnopohlavní páry budou za poručníky jmenovány teprve tehdy, když žádná jiná osoba o poručenství nad dítětem neprojeví zájem. Typicky půjde o děti s příslušností k některé z etnických menšin nebo děti s fyzickým či mentálním postižením apod.¹⁹

1.4 Práva a povinnosti poručníka

Poručník není nositelem rodičovské odpovědnosti, je toliko jejím vykonavatelem, a proto mu náleží méně práv a současně svědčí i jiné povinnosti, než by náležely a svědčily samotným rodičům dítěte. Je třeba upozornit na znění ustanovení § 928 odst. 2, které normuje, že s ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak. Jako příklad je možné uvést nezletilého nesvéprávného rodiče, jemuž na základě rozhodnutí soudu svědčí právo osobní péče o dítě, čímž toto právo nebude příslušet poručníkovi, který bude soudem jmenován toliko k zajištění právní ochrany nezletilého, které se mu ze strany jeho nesvéprávného rodiče nedostává.²⁰

V souladu s právy a povinnostmi poručníka je vhodné poukázat také na znění ustanovení § 941, které se týká správy jmění poručenice. Dle tohoto ustanovení platí, že je-li poručníkem člověk, který o dítě osobně pečuje, a s ohledem na rozsáhlost či rozmanitost majetkového souboru náležejícího poručenici je péče o jmění značně obtížná, může poručník soudu navrhnout, aby pro správu jmění nezletilého jmenoval opatrovníka. Soud současně s jeho jmenováním vymezí rozsah práv a povinností mezi poručníkem a opatrovníkem pro správu jmění. K tomu lze doplnit, že vložení tohoto ustanovení do občanského zákoníku ukončil zákonodárce interpretační spory o možnosti kumulace funkce poručníka a opatrovníka pro správu jmění.²¹

Postavení poručníka není na rozdíl od rodiče poručenice absolutní. V poručenství se projevuje velmi silná veřejná kontrola nad jeho výkonem, jejíž důvod vyplývá již ze samotného obsahu funkce. V případě, že soud jmenuje dítěti poručníka, podléhá

¹⁹ BUKERTOVÁ, Eva; KREJČÍKOVÁ, Helena; VÁŇOVÁ, Lucie. Homosexuálové a právo na rodinný život. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*. 2015, roč. 5, č. 2, s. 25–37.

²⁰ LUŽNÁ, Romana. Výchova a zastupování nezletilého. *Právní rádce*. 2007. Dostupné na <<https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-20421930-vychova-a-zastupovani-nezletileho>>.

²¹ WESTPHALOVÁ, Lenka in: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka aj. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s. Srov. FRINTA, Ondřej in: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 – § 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 753 s.

jeho stálému doзору, a to nejen tehdy, pokud jde o majetkové záležitosti poručence, ale také v případě zajištění osobní péče o něj. Formulaci § 933 odst. 1, který stanovuje, že poručník odpovídá za řádné plnění své funkce, je nutno rozumět tak, že poručník odpovídá za řádné plnění své funkce soudu, jak výstižněji formuloval § 80 odst. 1 zák. o rodině.

Významným je v tomto směru také odstavec první ustanovení § 934, který zakotvuje, že každé rozhodnutí poručníka v nikoli běžné záležitosti týkající se dítěte musí být schváleno soudem, přičemž k právnímu jednání poručníka, k němuž schází potřebný souhlas soudu, se nepřihlíží. Předmětná jednání poručníka, jak již bylo výše zmíněno, mohou být povahy jak osobní, tak majetkové. Na záležitosti v osobní sféře poručence, které již nelze považovat za běžné, je nutno nazírat optikou ustanovení § 877 odst. 2. Toto ustanovení demonstrativním výčtem vyjmenovává, co se rozumí významnou záležitostí v případě neshod rodičů ve věcech pro dítě významných, kdy se zřetelem k jeho zájmu je soud povinen o nich na návrh některého z rodičů rozhodnout.

Za významnou záležitostí je nutno považovat nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, tedy zásahy do osobní integrity dítěte, dále určení místa jeho bydliště, volby vzdělání nebo pracovního uplatnění. Nadto je možné uvažovat o rozhodování o otázkách změny náboženského vyznání dítěte či změny jeho příjmení, jak judikoval Krajský soud v Praze dne 27. ledna 1954 v rozhodnutí sp. zn. 16 Co 31/54.²² V případě rozhodování v nikoli běžné záležitosti dítěte týkající se jeho majetku je třeba poukázat na znění ustanovení § 898 odst. 1, 2, který demonstrativně vyjmenovává situace, v nichž i samotní rodiče nezletilého dítěte k dispozicím s existujícím i budoucím jměním dítěte potřebují přivolení soudu. Jedná se o nikoli běžné záležitosti a dále záležitosti výjimečné, nikoli zanedbatelné majetkové hodnoty. Půjde o případy, kdy nezletilé dítě nabývá nemovitou věc nebo její část, zatěžuje majetek jako celek nebo jeho nikoli nepodstatnou část, dále o situace, kdy dítě nabývá dar, dědictví nebo odkaz nikoli zanedbatelné hodnoty či takovýto dar, dědictví nebo odkaz odmítá či dále poskytuje. Nadto také tehdy, uzavírá-li smlouvu zavazující ho k opětovnému dlouhodobému plnění či uzavírá-li smlouvu úvěrovou nebo týkající se bydlení, zejména nájmu.²³

Jednání poručníka bez potřebného přivolení soudu stíhá zákonodárce sankcí zdánlivého právního jednání, jak normuje ustanovení § 934 odst. 1, když doslovně zakotvuje, že k právnímu jednání poručníka, k němuž schází potřebný souhlas soudu, se nepřihlíží. Takové jednání jako by poručníkem ani nebylo učiněno. Pokud by zákonodárce připustil, že by jednání bez potřebného přivolení soudu bylo stíháno pouze relativní neplatností, mohlo by se této neplatnosti dovolat jen nezletilé dítě, k jehož ochraně předmětné ustanovení slouží, což je v přímém rozporu se smyslem a účelem institutu poručenství jakožto zajištění právní ochrany nezletilého. Sankce

²² Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 27. ledna 1954, sp. zn. 16 Co 31/54.

²³ ZUKLÍNOVÁ, Michaela in: ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 – § 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 753 s.

zákonodárcem zvolená je mnohem silnější, než jakou znal po celou dobu své platnosti zákon č. 40/1064 Sb., občanský zákoník, účinný do 31. 12. 2013.²⁴

Do úvahy však přichází užití ustanovení § 553 odst. 2, podle něhož jednání, ke kterému soud nedal souhlas, se může stát přesto perfektním poté, co dítě nabude plné svéprávnosti a vysloví s jednáním potřebný souhlas. Aplikaci tohoto ustanovení je namístě posoudit jako výjimku z pravidla, že co je zdánlivé, nemůže konvalidovat, neboť by došlo k popření smyslu a účelu ustanovení § 2. Zákonodárce stanovením podmínky souhlasu s právním jednáním chrání nezletilé dítě, které nemůže v daných věcech pro nedostatek svéprávnosti samostatně jednat. Avšak poté, co nabude plné svéprávnosti, již nic nebrání tomu, aby právní jednání schválilo. Jinými slovy se má za to, že poté, co dítě nabude plné svéprávnosti, je schopno vyhodnotit přínosy i rizika z právního jednání pro něj vyplývající.²⁵

Co se týče judikатурní praxe k této problematice, je možno odkázat na náleží Ústavního soudu ze dne 8. října 2013, sp. zn. I. ÚS 3040/13, týkající se uzavření darovací smlouvy nezletilým. V tomto náleží dospěl Ústavní soud k závěru, že uzavření darovací smlouvy nezletilým ohledně nemovitosti (bytové jednotky), byť v postavení obdarovaného, představuje významnou majetkoprávní dispozici, která má do jeho majetkové sféry podstatný dopad, neboť s vlastnictvím takového předmětu daru je zpravidla spojena celá řada právních vztahů, ať už povahy soukromoprávní, nebo povahy veřejnoprávní. Uzavření předmětné smlouvy nelze považovat za běžné hospodaření s majetkem. Smyslem schvalování právního úkonu za nezletilého jako podmínky jeho perfekce podle ustanovení § 28 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 a § 179 o. s. ř. je chránit zájmy nezletilého, který s ohledem na svou omezenou způsobilost k právním úkonům není sám schopen projevit právně relevantním způsobem svou vůli. Pro tuto ochranu ovšem není důvodu v případě, že fyzická osoba již potřebné schopnosti nabyla a může sama plnohodnotně právně jednat. Dcera stěžovatele po nabytí plné způsobilosti k právním úkonům vyslovila s darovací smlouvou souhlas kvalifikovaným způsobem, a tím se darovací smlouva stala platným právním úkonem.²⁶

Pro doplnění je možno *a contrario* uvést příklady běžných záležitostí nakládání s majetkem poručenice, ke kterým nebude třeba předchozí přivolení soudu. Bude tomu například v případě pravidelných plateb a příjmů, jako je placení sdruženého inkasa, pojistného, daní, přijímání výtěžku z majetku, jako je nájemné, úroky, dividendy apod.²⁷

V návaznosti na výše představené je vhodné uvést další významnou povinnost poručníka, kterou je informační povinnost ve vztahu k opatrovnickému soudu.

²⁴ Tamtéž. Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 1970, sp. zn. 4 Cz 71/69.

²⁵ WESTPHALOVÁ, Lenka in: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka aj. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s. Srov. FRINTA, Ondřej in: ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (§ 655 – § 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 753 s.

²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8. října 2013, sp. zn. I. ÚS 3040/13, bod 3.

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. června 2008, sp. zn. 28 Cdo 1506/2006.